

סיכומי הדף היומי

בפיך (קידושין ל')

מחודדים

ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

לשמיעת הסיכומים: 0504-135-026

נא להתפלל עבור פינחס בן פייגא מרים

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

שבת קודש פרשת שלח - כ"ו סיון תשע"ה

דף כ' ע"א

גדר שיש לפרשו לחומרא או לקולא ופירש שנתכוין לקולא מותר, ואף שמפרשו בדבר זר שאינו כל כך במשמעות לשונו, כגון: גדר בחרם - ואמר שנדר בחרמו (רשת) של ים. קרבן - ואמר שנתכוון לקרבנות של מלכים. הרי עצמי קרבן - ואמר שנדר בעצם שהניח בביתו להיות נודר בו. קונם אשתי נהנית לי - ואמר שהדיר אשתו הראשונה שגירש.

גדרים שפירש שכוונתו לא היתה להתפיס בדבר הנדור, אלא בדבר האסור או המותר - תלמיד חכם א"צ להשאל עליהם לחכם, ועם הארץ צריך להשאל, ולרבי מאיר מחמירים עליו שאין פותחים לו בחרטה ואין מתירים לו עד שימצא פתח לנדרו, ואם עבר על נדרו קודם שבא להשאל עליו עונשים אותו - שאין מתירים לו עד שינהג איסור כימים שנהג בהן היתר. לחכמים - פותחים בחרטה ואין עונשים אותו, ומלמדים אותו כדי שלא ינהג קלות ראש בנדרים, והלכה כחכמים. [ודווקא בנדרים שפירושם להקל, אבל עבר על נדר גמור גם לחכמים מענישים אותו. והיה אחד שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן ועבר על נדרו, וגדול אחד בזמן התוס' התיירו מיד, שלא יכשל, כיון שהוא נדר שא"א לעמוד בו, ועוד שמתבטל ממלאכת שמים].

לרבי מאיר שאין נזקקים להתיר נדרו עד שינהג איסור כימים שנהג היתר - היינו אף שבא להשאל אין מתירים לו [ולא רק שאין מחזרים אחריו שישאל, כפי שמחזרים בשאר נדרים], ולרב אחא בר יעקב - ב"ד שהתירוהו מנדים אותו.

מי שנזר ועבר על נזירותו - לרבי יהודה אין נזקקים להתירו עד שינהג איסור כימים שנהג בהן היתר, לרבי יוסי בנזירות יותר מל' יום די אם ינהג איסור ל' יום.

אל תהי רגיל בנדרים - שסופך למעול בשבועות החמורות יותר. אל תהי רגיל אצל עם-הארץ - שסופך להאכילך טבלים, ואפילו כהן לא יהיה רגיל אצל כהן עם-הארץ - שסופו להאכילו תרומה טמאה. אל תרבה שיחה עם האשה - שסופך לבא לידי ניאוף.

כל הצופה בנשים - סופו שבא לידי עבירה. כל המסתכל במקום הטינופת אפילו של אשתו נידה - יהיו לו בנים שאינם מהוגנים.

בעבור תהיה על יראתו על פניכם' - זו בושה, 'לבלתי תחטאו' - שהבושה מביאה לידי יראת חטא, וסימן יפה באדם שהוא ביישן, המתבייש לא במהרה הוא חוטא, מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

רבי יוחנן בן דהבאי אמר בשם החכמים שמצויינים ונבדלים משאר בני אדם כמלאכי השרת: הבנים חזירים - מפני שהופכים שולחנם, אילמים - מפני שמנשקים או"מ, חרשים - שמספרים בדברים אחרים, סומים - מפני שמסתכלים באו"מ. לרבי יוחנן בשם חכמים אין הלכה כן.

דף כ' ע"ב

אימא שלום אמרה הטעם שבניה יפיפים ביותר - אינו מספר אלא באמצע הלילה כדי שלא יתן עיניו באשה אחרת, מגלה רק טפח וטפח שני מניח מכוסה, וממהר כאילו כפאו שד.

'ולא תתורו אחרי לבבכם' - אל ישתה בכוס זה ועיניו בכוס אחר, אפילו גם היא אשתו.

'וברותי מכם המורדים והפושעים בי' - אלו בני תשע מידות: אנוסה, שנואה, נידוי, תמורה, מריבה, שכרות, גרושת הלב, ערבוביא, חוצפה.

כל אדם שאשתו תובעתו זוכה לבנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היה כמותם, והיינו כשאינה תובעת בפה אלא שמפתה בדברי ריצוי.

הדרן עלך ואלו מותרין

יום ראשון פרשת קורח - כ"ז סיון תשע"ה

דף כ"א ע"א

פרק שני - ארבעה גדרים

ד' גדרים התיירו חכמים: זרוזין, הבאי, שגגות, אונסין. ואינן צריכים התרה כלל. [אבל לכתחילה לא יהא נודר בהם כדי לבטלן, שנאמר 'לא יחל דברו' - לא יעשה דבריו חולין].

גדרי זרוזין כיצד: המוכר אומר קונם שאיני פוחת מן הסלע (ד' דינרים), והלוקח אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל (ב' דינרין) - אם שניהם רוצים בג' דינרים מותרים, ואין אלו דברים שבלב שכך דרכן של מוכר ולוקח. [וכן יכול מוכר למכרו בפחות מג' ולוקח

יכול ליתן יותר מג', ולהר"ן אין המוכר רשאי למכרו בשקל ולא הלוקח רשאי ליתן בסלע, אך מביא שיטה שמוותרים גם בזה. ונדרי זרוזין מותרים רק כשאנינם מעמידים דבריהם, אבל במעמידים דבריהם צריכים התרה. המוכר חפץ לשניים ומעמיד דבריו כלפי אחד וכלפי השני נתכוון לזרז - כיון שבטל אצל אחד בטל אצל השני].

היתר נדרי זרוזין - לרבי יהודה נשיאה: היינו רק לשיטת רבי טרפון שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה, ונדרים הוקשו לנזירות שאינם חלים כשנעשו על תנאי. לרבא: גם לדעת חכמים, ששמו חכמים שאין דעתם לנדור אלא לזרז.

איבעיא במוכר שאמר: קונם שאיני פוחת מסלע ופרוטה, ולוקח אמר קונם שאיני מוסיף על שקל פחות פרוטה, והספק הוא כיון שמדייקים כל כך, האם בדווקא נדרו. [ולפירוש שני, הספק הוא: שמוכר אמר איני פוחת מה' דינרים, ולוקח אמר שאינו מוסיף על דינר, אם כיון שרחוקים כל כך בדווקא נדרו]. ואין להוכיח ממה ששינונו: היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו, ואמר לו קונם ביתך שאני נכנס, טיפת צונן שאני טועם - מותר ליכנס לביתו ולשתות הימנו צונן, שלא נתכוין זה אלא לאכילה ושתיה מרובה - שדווקא שם כיון שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה לכן הקפיד לומר 'טיפת צונן'. [ונשאר הדבר בספק, ולחומרא].

דף כ"א ע"ב

חרטה על נדרו מעיקרא - נחלקו אמוראים אם מתירים על פיה הנדר, או שצריך דווקא פתח שעדיף מחרטה, שהרי אילו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא שנדר בטעות.

פוחתים בפתח שאילו היו י' בני אדם שיפייסוהו לא היה נודר - שעדיף מחרטה, שבחרטה אינו מוצא שום ענין שמחמתו לא היה נודר.

אמר: מחמת כעס נדרתי, ואילו לא היו מרגיזים אותי לא הייתי נודר - מתירים לו (לסובר שמתירים בחרטה).

מתירים לאשה אם אומרת שאילו הייתה יודעת ששכנותיה אומרות על בתה - אילו לא ראתה בה אמה סיבה להדירה לא הייתה מדירתה.

יום שני פרשת קורח - כ"ח סיון תשע"ה

דף כ"ב ע"א

הנודר - כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות. ושאינו נשאל עליו אלא מקיימו - לרבי נתן: כאילו הקריב עליו קרבן. לשמואל: נקרא רשע, שנאמר 'כי תחדול לנדור לא יהיה בך חטא'. ונחלקו אם פוחתים במאמר זה, ולהלכה אין פוחתים לא בתחילת המאמר ולא בסופו.

כל הכועס: כל מיני גיהנום שולטים בו (לפי שהכעס מביאו לכפור בעיקר), מביאו לידי תחתונות, אף שכינה אינה חשובה כנגדו, משכח תלמודו, מוסיף טפשות, ידוע שעוונותיו מרובים מזכויותיו.

עולא עלה לארץ ישראל עם שני בני חוזאי, ואחד שחט לחבירו ושאל את עולא אם עשה כהוגן, והשיבו שכן ופרע לו בית השחיטה שימות מהר. ואמר לו רבי

יוחנן שהיה מותר לו לנהוג כן אף שמחזיק ידי עוברי עבירה, מפני שבכך הציל נפשו. ותמה רבי יוחנן שהלא נאמר 'ונתן ה' לך שם לב רגז' והיינו בבבל ולא בארץ ישראל, והשיבו עולא שבאותה שעה עדיין לא עברו הירדן, ועבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר ושאר קדושות.

אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וספר יהושע, שיש בה ערכה של נחלות ארץ ישראל, אבל עיקר שאר דברי הנביאים הם תוכחה על עבירות שבידם.

דף כ"ב ע"ב

לרב אסי אין נזקקים להתיר שבועה באלוקי ישראל [וכן אם נשבע בכינוי, ולפירוש ב' - אם נשבע בכינוי נזקקים לו. ואף שלהלן מבואר שזו שיטת בית שמאי, אבל לבית הלל יש שאלה - רב אסי חולק וסובר שגם לבית הלל אין מתירים, או שהמחלוקת להלן היא לענין בדיעבד, אבל לכתחילה גם לבית הלל אין נזקקים להתיר], חוץ מ'קונם אשתי נהנית לי שגנבה כיסי ושהכתה את בני', ונמצא שלא גנבה והכתה, ומעמיד דבריו שדעתו היה שבכל אופן לא תהנה ממנו, שמתירים לו משום שלום ביתו ומשום שהוא כעין נדרי שגגות [ולרשב"א מתירים לו גם אם נמצא שגנבה, משום שלום ביתו]. ולרב נחמן נזקקים לכתחילה לכל נשבע באלוקי ישראל. [ואפילו נשבע בנקיטת חפץ, ודלא כדעת גאון שהנשבע בחפץ או בעשרת הדברות אין לו הפרה עולמית. ולרב האי גאון אין מתירים שבועות אלא אם יש בה תקנה או מצוה, כגון עשיית שלום בין איש לאשתו ושלום הציבור].

לרב נחמן פוחתים בחרטה בין בנדר ובין בשבועה. [ורב האי גאון החמיר שלא לפתוח בחרטה, ולרב יהודאי גאון גם נדרים אין החכם מתיר אפילו בפתח אלא לצורך מצוה. אבל בעל מיפר ביום שמעו בין בנדר ובין בשבועה].

רב נחמן השתדל לחפש פתח להתיר לנדרו של רב ספרא, עד שהקפיד עליו מפני שעל כל פתח אמר שנדר גם על דעת כן, ובכך מצא רב ספרא פתח - שלא נדר על דעת שיכעיס את רב נחמן, שאין זה תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. [ואינו נולד, שמצוי שאדם גדול כועס על מי שנדר נדר חזק כ"כ].

יום שלישי פרשת קורח - כ"ט סיון תשע"ה

דף כ"ג ע"א

בטנית בן אבא שאול בן בטנית פתח לנדרו של רבי שמעון ברבי בכך שהצטערו החכמים להתירו וטלטלו עצמם מצל לשמש ומשמש לצל - שלא נדר על דעת שיצטערו החכמים [ואינו נולד - ששכיח הוא]. רבי ישמעאל ברבי יוסי מצא פתח לעצמו אחר שהצטערו חכמים להתירו וכובס אחד הכהו בכלי הכובסים, ואמר שעל דעת שיכהו הכובס לא נדר, ואינו נולד - ששכיח המבזים תלמידי חכמים.

המדיר את אשתו אם תעבור על דבריו בדבר שיש לו קפידה שלא תעשה כן, ועברה, פוחתים לו: אילו היית יודעת שתעבור על דבריך היית נודר? [אבל בלא התרה חל הנדר, ואינו כנדרי זרוזין - ששם לעולם לא היה דעתו לכך, אבל זה דעתו היה להדירה אם תעבור על

תנאו ודעתו, שהרי הקפיד בכך].

[יחיד מומחה מתיר נדרים: לרמב"ן דווקא אם הוא סמוך, לרמב"ם כל דגמיר וסביר אף שאינו סמוך. ובמקום שיש יחיד מומחה לכתחילה אין ג' הדיוטות מתירים, מפני כבודו של חכם, ובדיעבד הותר הנדר בג' הדיוטות שמסבירים להם ומבינים, ולרבי יהודה צריך שאחד מהם יהא גמיר וסביר, ואין הלכה כדבריו].

דף כ"ג ע"ב

הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו ומדירו - לרבי אליעזר בן יעקב אינו נדר, שלא נתכוון אלא לזרוז.

הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר: כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל. [ונחלקו הגאונים אם מועיל גם לשבועות]. ואם נדר אח"כ ולא זכר התנאי - נדרו בטל. אך אם נדר בשעה שזכר התנאי - התנאי בטל והנדר קיים. [אך אם התנה התנאי בשעה שנדר, או אם הדיר לאחרים גם שלא בשעת התנאי וכגון שרוצה לזרוז - אין תנאו בטל. ולרשב"א דווקא בעם הארץ החמירו שאם זכר התנאי בשעת הנדר התנאי בטל והנדר קיים].

התנה על דבר מיוחד שנדריו יהיו בטלים, ובשעת הנדר זוכר שהתנה ואינו זוכר על מה התנה - אם אמר שנודר על דעת הראשונה ונזכר אח"כ שהתנה על אותו דבר לרבי נדרו בטל, ואם לא אמר כן נדרו קיים, והלכה כרביא.

רב הונא בר חנינא רצה לדרוש הדין שמועיל תנאי לבטל נדריו שידור אחר כך, ורביא מנעו שהרי התנא רמזו ולא רצה לפרסמו. [ר"ן: בקצת קהלות אומרים כל נדרי בליל יוה"כ להתיר הנדרים שידרו אח"כ, ואין ראוי לומר כן, שהרי התנא סתמו כדי שלא יקלו ראשם בנדרים].

יום רביעי פרשת קורח - ל' סיון תשע"ה

דף כ"ד ע"א

האומר לחברו: קונם שאיני נהנה לך אם אי אתה נוטל לבנך כור חיטים ושתי חביות של יין - יכול להתיר נדרו בלא חכם, שיכול לומר לו: כלום אמרת אלא בשביל כבודי, זהו כבודי, שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן ואני איני רוצה לקבל. אך אם אינו אומר כן אסור גם לרבי אליעזר בן יעקב - שלא נתכוון לזירוז אלא בדווקא, שאומר: איני ככלב הלוקח הנאה ואיני נותן הנאה, שאיני רוצה ליהנות ממך אם אינך נהנה ממני [משא"כ בדינו של רב"י הדיר את המזומן אם לא יהנה כעת, אמנם להלן במסקנת הגמרא חוזרת הגמרא מסברא זו, אלא גם באופן שאוסר המזמן על עצמו לדעת רב"י אין זה אלא זירוז. פירוש ב' בר"ן: דינו של רב"י אינו אלא כשרוצה להאכילו, אך כאן שרוצה ליתן מתנה מרובה אין זה אלא מחמת שגם הוא הנהה אותו הנאה מרובה, ולכן מדיר באמת ולא רק לזירוז, ולפירוש זה הגמרא אינה חוזרת בה במסקנא מסברא זו].

האומר לחבירו: קונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני כור חיטים ושתי חביות של יין, לרבי מאיר - אם אינו נותן נאסר בהנאה ממנו, לחכמים יכול להתיר את נדרו שלא עפ"י חכם, שאם בניו סמוכים על שולחנו יכול המדיר לומר: הריני כאילו התקבלתי, ואם אינם סמוכים על שולחנו יכולים הבנים לומר: הרינו כאילו התקבלנו. [לרשב"א: דווקא בקיום מעשה אפשר

לומר 'הריני כאילו התקבלתי', שהרי אפילו אם היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו, לכן אף עכשיו יכול לומר כאילו התקבלתי והפוכי מטראתא למה לי, אבל לבטל מעשה אין יכול לומר כאילו לא נעשה, וכגון אם אמר: נכסי אסורים לך אם תלך למקום פלוני, והלך, אינו יכול לומר לו כאילו לא הלכת, וי"א שגם בזה יכול לומר כן, כיון שהתנאי נעשה להשלים רצונו ועכשיו אינו חושש אם הלך, ונשלם רצונו].

גם רבי אליעזר בן יעקב מודה בקונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני וכו' שאינו לזירוז, אלא בדווקא הוא - שאומר: איני מלך שאני מהנה אותך ואתה אינך מהנה אותי [וסברא זו קיימת להלכה].

הדירו חבירו שיאכל אצלו, וחלה הוא או בנו, או שעכבו נהר - מותר, שהרי נאנס, אבל אם לא נאנס נאסר. ולרבי אליעזר בן יעקב מדובר באופן שהמזומן ביקש מהמזמן שיזמינו, ושידור על כך, שאז אין זה נדרי זרוזין, שהרי לא היה המזמן צריך לזרוז המזומן שיבא לאכול אצלו.

האומר לחבירו: קונם מה שאני נהנה ממך אם אי אתה מתארח אצלי ותאכל עמי פת חמה ותשתה עמי כוס חמין - לרבי אליעזר בן יעקב הרי זה נדרי זרוזין ומותר. [וחזרה בה הגמרא ממה שאמרו לעיל שכשמדיר המזמן את עצמו מודה רב"י משום שאומר איני ככלב וכו'. ולפירוש ב' לעיל - לא חזרה בה הגמרא, אלא כאן היא מתנה מועטת, ורק במתנה מרובה מודה רב"י. וכן סובר הרמב"ן, וכן פסק הר"ן שהלכה כרב"י, אך מודה רב"י בשני האופנים הנ"ל: א. במתנה מרובה, שאומר: איני ככלב וכו'. ב. במדירו שלא יהנה משלו אם אינו מהנה את בנו, שאומר: איני כמלך וכו'].

דף כ"ד ע"ב

חכמים חולקים על רבי אליעזר בן יעקב, והלכה כרבי אליעזר בן יעקב.

נדרי הבאי מותרים - כגון: קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים - שבאמת ראה עם רב, ודרך בני אדם לדבר בלשון גוזמא. וכן אם אמר דבר שאינו יכול להיות, כגון: קונם אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד, אע"ג שאפילו בדרך גוזמא אין מדברים כן - שאומדים דעתו שלא נתכוון לאסור הפירות, שאם רצה לאסור עצמו היה אוסר בסתם, אלא רצה לומר דברי הבאי.

שבועת הבאי מותרות (לגירסת הר"ן) ואין אומרים כיון ששבועה חמורה מנדר לא גזים. לאב"י - כגון שאמר: ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים, שהוא מגזים ואינה שבועת שווא, אבל הנשבע 'ראיתי כנחש כקורת בית הבד' לוקה משום שבועת שווא. לרביא - גם אם אמר: יאסרו פירות העולם עלי בשבועה אם לא ראיתי וכו', בכל אופן מותר בפירות. [אמנם כשנשבע שיאסרו פירות העולם אם לא ראה נחש כקורת בית הבד וכדו' - לוקה משום שבועת שווא, אבל נשבע שראה כעולי מצרים - אינו לוקה, משום שנשבע באמת שראה עם גדול].

יום חמישי פרשת קורח - א' תמוז תשע"ה

דף כ"ה ע"א

כשאדם נשבע הוא נשבע כדרך וכמשמעות וכדעת

בני אדם, ולכן האוסר על עצמו פירות אם ראה בדרך הזה כעולי מצרים אין חוששים שראה נמלים הרבה וקראן עולי מצרים, אלא שבועת הבאי היא.

כשבית דין משביעים למודה במקצת אומרים לו: 'להוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעין אותך, אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד', לא מפני שחוששים שכשנשבע שפרע זוזים מתכוון לחתיכות קטנות של עץ שקראם זוזים - כיון שנשבע כדרך שבני אדם נשבעים, אלא שחוששים שמא יעשה כמו זה שהכניס המעות בתוך קנה, ואמר למלוה שיאחז הקנה ונשבע שנתן לו מעותיו.

'ולא אתכם לבדכם אנוכי כורת את הברית הזאת', אמר משה רבינו לישראל שמשביעים על דעתו ועל דעת המקום, כדי לכלול בזה כל התורה והמצוות. שאם יאמר שמשביעים על המצוות - משמע מצוות מלך בשר ודם, כל המצוות - יכול להשתמע למצות ציצית ששקולה כנגד כל המצוות, תורה - משמע תורה אחת, תורות - משמע תורת מנחה חטאת ואשם, תורות ומצוות - תורות כנ"ל ומצוות כנ"ל, תורה כולה - משמע עבודה זרה, שכל הכופר בה כמודה בכל התורה. ואמנם היה יכול להשביעם בע"ז ובתורה כולה או בתרי"ג מצוות, אלא שלא רצה לטרוח ולהאריך, ולכן אמר 'על דעתי ועל דעת המקום' ואז כולל הכל.

הגודר אם לא ראה נחש כקורת בית הבד שהוא גדר הבאי, אין הכוונה שהוא עב כקורה זו, שזה אינו הבאי, אלא היינו כשאומר שהיה כקורת בית הבד בכך שגבו מלא בקעים, שנחש אין בקעים בגבו אלא בצווארו. [ובירושלמי פירשו: שראה נחש שמרובע כקורת בית הבד, ואין מרובע בבריות].

המוכר קורת בית הבד - צריך שיהא גבה מלא בקעים, ודבר זה השמיענו התנא דרך אגב בכך שנקט בגדרי הבאי שנדר שראה נחש כקורת בית הבד, ולא נקט סתם שראה נחש שגבו טרוף.

דף כ"ה ע"ב

נדרי שגגות מותרים ואינם צריכים שאלה, בין שהיה שוגג בשעה שהוציא הגדר מפיו, כגון: קונם כיכר זה אם אכלתי ואם שתיתי, ונזכר שאכל ושתה, וכן קונם אשתי נהנית לי שגנבה כיסי ושהכתה בני, ונודע שלא הכתה ושלא גנבה. ובין שהיה שוגג בשעה שהגדר ראוי לחול, כגון: קונם כיכר זה אם אני אוכל או אם אני שותה, ושכח ואכל ושתה.

ראה בני אדם אוכלים תאנים שלו, ואמר: הרי הם עליכם קרבן, ונמצאו שהם אביו או אחיו והיו עמהם גם בני אדם אחרים - אביו ואחיו מותרים, שהוא גדר בטעות שאין פיו ולבו שוין, ואחרים שעמהם - לבית שמאי אסורים, ולבית הלל מותרים, שנדר שהותר מקצתו הותר כולו.

כשם שנדרי שגגות מותרים, כך שבועות שגגות מותרות, ואפילו כגון שבועתם של רב כהנא ורב אסי, שכל אחד נשבע שכך אמר רב וחבירו טועה, ואין אומרים שכיון שלא חשש לדברי חבירו אינה שגגה. ולכן אף אם תלה בשבועתו איסור פירות, ונתברר שטעה - הפירות מותרים.

פותחים בשבתות ויו"ט, שאם אסר על עצמו בשר ויין, פותחים לו: אילו היית יודע שאסור להתענות בשבת

ויו"ט היית נודר? וכן מתירים לו בחרטה. אמנם בלא התרה הנדר חל - שידע שבתוך ימי נדרו יש שבתות ויו"ט ואין טעות בעיקר הנדר. ובראשונה היו אומרים שאחר ההתרה רק אותם הימים מותרים ושאר כל הימים אסורים, עד שבא רבי עקיבא ולימד: נדר שהותר מקצתו הותר כולו.

יום שישי פרשת קורח - ב' תמוז תשע"ה

דף כ"ז ע"א

ראה בני אדם אוכלים תאנים שלו, ואמר: הרי הם עליכם קרבן, ונמצאו שהם אביו או אחיו והיו עמהם גם בני אדם אחרים - אביו ואחיו מותרים, ואחרים - לבית שמאי אסורים, ולבית הלל מותרים, שנדר שהותר מקצתו הותר כולו.

לרבה - אם אומר: אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר: כולכם אסורים חוץ מאבא - לכו"ע כולם אסורים ורק אביו מותר, שלא הותר קצת מהנדר, לפי שאמר 'כולכם', וגם אחר שנודע לו שאביו היה שם מעמיד דבריו הראשונים בלשון 'כולכם', ואביו או אחיו מעולם לא נכנסו בכלל הנדר. ונחלקו אילו היה יודע היה אומר: פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר - לבית שמאי אין אומרים נדר שהותר מקצתו הותר כולו (כדעת חכמים שנחלקו על רבי עקיבא), ולבית הלל כיון שיש טעות כלפי אביו ואחיו, וגם טעות כלפי האחרים שאילו נודע לו לא היה אומר 'כולכם' כדי שלא יהא ישמע שאביו בכלל - הותר מקצתו הותר כולו (כרבי עקיבא).

לרבא - אם אומר: אילו הייתי יודע הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר - כיון שיש ב' טעויות, הן כלפי אביו ואחיו, והן כלפי אחרים בלשון הנדר, גם לבית שמאי אומרים כיון שהותר מקצתו הותר כולו. ונחלקו כשהיה אומר: כולכם חוץ מאבי ואחי - לבית שמאי השאר אסורים, שסוברים כרבי מאיר שתופסים לשון ראשון, וכשיש סתירה בדבריו עושים תחילת דבריו עיקר, ולכן גם כאן עושים עיקר הלשון שפתח והיינו 'כולכם' שאין בו טעות, ולבית הלל כולם מותרים, שסוברים כרבי יוסי שבגמר דבריו אדם נתפס, ובסוף דבריו יש טעות, ונמצאו ב' טעויות כנ"ל.

לשיטת רבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו, לרבה - דווקא בשגג במקצת בני אדם וטעה גם בלשון, בין אם אמר 'כולכם' ואילו נודע לו שאביו או אחיו ביניהם היה אומר 'לזה ולזה אסורים והם מותרים', בין אם אמר 'לזה ולזה', ואילו נודע לו היה אומר 'כולכם אסורים חוץ מאבא ואחי', אך אם אמר 'כולכם' וגם אילו נודע לו היה אומר 'כולכם חוץ מאבא ואחי' - לא הותרו כולם, ורק הם מותרים, לרבה - לרבי עקיבא הותר כל הנדר גם במעמיד דבריו.

דף כ"ז ע"ב

אמר: פלוני כפלוני ופלוני כפלוני, ונודע לו שהיה ביניהם אביו או אחיו והדירם בטעות, אם היה אביו או אחיו ראשון - כיון שהותרו הם הותרו כולם, היו אמצעיים - מהם ולמטה מותרים, היו אחרונים רק הם מותרים.

האומר: קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב, אמרו לו: והלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי, ולרבי מאיר הותר גם בכל הבצלים, שכיון שהותר מקצתו הותר

כולו. לרבה - היינו כשאמר: אילו הייתי יודע הייתי אומר בצל פלוני ופלוני אסורים וכופרי מותר. [ולרבה גם אם אמר בתחילה 'כל הבצלים' ומעמיד דבריו גם אח"כ שגם אילו היה יודע היה אומר 'כל הבצלים' חוץ מבצל הכופרי - כולם מותרים, וכשיטתו שלרבי עקיבא הותר כולו גם באופן זה, והגם שרבי מאיר סובר תפוס לשון ראשון, היינו דווקא כשלשון הראשון ואחרון סותרים זה את זה, משא"כ כשאינם סותרים אלא נאמרו כתוספת - הולכים אחר גמר דבריו].

שבת קודש פרשת קורח - ג' תמוז תשע"ה

דף כ"ז ע"א

גדר מן הכלכלה והיו בה תאנים טובים הנקראים 'בנות שוח', ואמר אילו הייתי יודע שהם בה לא הייתי נודר - לרבה: במעמיד דבריו, שאמר 'כל הכלכלה אסורה', וגם אילו יודע היה אומר 'כל הכלכלה אסורה חוץ מבנות שוח' - כל הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות. ואם אילו היה יודע היה משנה דבורו, כגון שהיה אומר: תאנים שחורות ולבנות אסורות, ובנות שוח מותרות - לרבי עקיבא כולם מותרות, שנדר שהותר מקצתו הותר כולו כשיש שתי טעויות הן בעצם הגדר והן בלשון הגדר, ולחכמים אין אומרים הותר מקצתו הותר כולו, ורק בנות שוח מותרות. לרבה: בשתי טעויות גם לחכמים הותר כולו, במעמיד דבריו רק לרבי עקיבא הותר כולו.

[הלכה: נדר שהותר מקצתו הותר כולו, והיינו במשנה מכלל לפרט או מפרט וכלל, אך במעמיד דבריו שנחלקו רבה ורבה מחמירים. נשאל על חלק מהגדר: י"א שגם במעמיד דבריו הותר הכל, ולהרמב"ן והר"ן דווקא במשנה דבריו. הותר חלק מהגדר ע"י חרטה: לרמב"ן לא הותר כולו, לתוספות הותר כולו. הותר מקצתו הותר כולו דווקא אם כללן יחד בלשון הגדר, כגון שאמר: 'כולכם', או 'לזה ולזה' - שצירפם בוי"ו החיבור. ודווקא בהתרת חכם, אבל בהפרת הבעל לא בטל כולו שבעל מיגז גיז, וכן בהיתר נידוי וחרם].

גדרי אונסין מותרים, כגון: הדירו חבירו שיאכל אצלו, וחלה הוא או בנו או שעכבו נהר, שלא עלה על דעתו לאסור נכסיו אלא כשיוכל לבא בלא אונס כלל, אבל כל שנאנס קצת כגון שחלה בנו וצריך לשמרו, לא נדר על דעת כן.

מי שהתפס זכויותיו ביד ב"ד, שאם לא יביא ראיותיו עד ל' יום יאבד זכויותיו, ונאנס ולא הביא - לרבה הונא איבד זכויותיו, שהיה מוטל עליו להתנות שאם יאנס לא יפסיד. ואין זו אסמכתא - כיון שהתפסם ביד ב"ד וזכה בו חבירו, ואין חסרון אסמכתא אלא כשעדיין צריך ליתנו. [ולרש"י - אף כשתפוס יש חסרון אסמכתא, אלא כאן אין נתינה, אלא מודה שאם לא יבוא ראיותיו הן שקר]. לרבה - אונס הוא ואונס רחמנא פטריה, שנאמר 'ולנערה לא תעשה דבר', וטענת אונס היא לא רק כדי להציל אדם ממימתת ב"ד, אלא בכל מקום, וכמו שמצינו בדין גדרי אונסין.

דף כ"ז ע"ב

האומר: הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חודש, ומת בתוך י"ב חודש - הרי זה גט אע"פ שנאנס מלבא, שהוא רוצה שיחול הגט, שהרי מטרתו

היא שלא תיפול ליבום.

נתן גט ואמר: אם לא באתי עד ל' יום יחול הגט, והפסיקו הנהר מלבא - אין זה אונס, ששכיח הוא והיה לו להתנות.

מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו, ואמר לשליש: אם אין אני נותן לו מכאן עד ל' יום תן לו שטרו, הגיע זמנו ולא נתן - לרבי יוסי יתן שטרו למלוה, שאסמכתא קונה, לרבי יהודה לא יתן, שאסמכתא אינה קונה. לרב - אין הלכה כרבי יוסי. ומסקנת הגמרא שאסמכתא קונה כל זמן שאינו אנוס [אפילו אינו אנוס גמור רק כעין ההיא שחלה בנו], אך דווקא כשהקנה לו בב"ד חשוב. [א. להרמב"ם היינו דיינים סמוכים, והר"ן חולק שדי בכל ב"ד חשוב. ב. לר"ת מה שצריך ב"ד חשוב היינו דווקא כשאינו מקנה לו שום דבר בעין, כמתפס זכויותיו והמשליש שטרו, אבל כשמקנה לו דבר בעין, כמשכן לו בית או שדה, די במה שמקנה לו בקנין מעכשיו. לשיטת הגאון והר"ן מועיל קנין מעכשיו גם במתפס זכויותיו והשליש שטרו, אלא שכשתלה זאת בתנאי שאם לא באתי לא משמע מעכשיו, ולכן צריך קנין בב"ד חשוב - לשיטת הגאון: שב"ד יש להם כח להפקיע ממון, לר"ן: כשהקנין נעשה בב"ד חשוב הרי הוא כאומר 'מעכשיו'].

יום ראשון פרשת חוקת - ד' תמוז תשע"ה

דף כ"ח ע"א

נודרים להרגים ולחרמים ולמוכסים שפירות אלו הן של תרומה או של בית המלך אע"פ שאינן כן, ואין הנדר חל מפני שהן נדרי אונסין, שאין פיו ולבו שוים.

דינא דמלכותא דינא וחייבים ליתן המכס [דווקא במלכי חו"ל שהארץ שלהם, אבל בארץ ישראל כל ישראל שותפים בה], ומשנתנו שנודרים להפטר מן המכס - לשמואל מדובר במוכס שאין לו קצבה, ואינו דין המלך אלא חמסנות המוכס, לדבי רבי ינאי היינו במוכס העומד מאליו.

נודרים שהן של בית המלך אע"פ שאינן כן היינו שאומר: יאסרו פירות העולם עלי אם אינן של בית המלך, ובלבו מתכוין לאוסרן עליו רק היום [אבל אם אמר בפירוש שאוסרם על עצמו לעולם, אין דברים שבלב מבטלים דיבורו אף שהוא אנוס], ואף שבסתם לעולם משמע, האונס גורם לפרש דבריו דהיינו היום. [אמנם מי שגמר בלבו לאסור על עצמו פת חטים, ואמר 'פת' סתם ונתקל דיבורו ולא סיים 'חטים', מותר בשאר מיני פת, שאין פיו ולבו שוים, משא"כ כאן שפיו ולבו שוים לומר לשון המשתמע איסור עולמי, ולכן רק מחמת האונס דבריו שבלב מפרשים דיבורו].

לבית שמאי אין פותחים להרגים ולחרמים ולמוכסים לא בגדר וק"ו שלא בשבועה, ורק אם ביקשו לו אז נודר ולא נשבע, ונודר רק מה שהדירוהו. לבית הלל: אף פותח להם, ואף בשבועה, ואף ביותר ממה שביקשו לו. כגון, אמרו לו: אמור 'קונם אשתי נהנית לי', ואמר 'קונם אשתי ובני נהנין לי' - לבית שמאי אשתו מותרת ובניו אסורים, לבית הלל שניהם מותרים.

שאלה בשבועה - לרב אשי לבית שמאי אין שאלה ולבית הלל יש שאלה (ולעיל כ"ב: נתבארה דעת רב אסי בזה).

אבל קונם פרטי שאסר עד זמן פלוני איסורו קל ופוקע בכדי].

האומר 'שור זה עולה כל ל' יום ולאחר ל' יום שלמים' - לאביי בדעת עולה שאף קדושת הגוף פקעה בכדי - כל ל' היא עולה ולאחר ל' שלמים. ולרבא בדעת עולה שבקדושת הגוף מודה שאינה פוקעת, וכן לבר פדא שקדושה לא פקעה בכדי - אפילו אם אמר שיהא שלמים כל ל' יום ואח"כ עולה אף שקדושת עולה חמורה משלמים אין קדושת שלמים פוקעת בכדי.

הקדישה לדמי עולה ושלמים, שאמר על בהמה בעלת מום [שאם הקדיש תמימה אינה יוצאת מידי מזבח] שיהיו דמיה לעולה עד ל' יום, ואח"כ תהא עליה קדושת דמי שלמים: לעולה שקדושה פוקעת בכדי - עד ל' יום דמיה לעולה ואח"כ דמיה לשלמים, לבר פדא שגם קדושת דמים אינה פוקעת בכדי - היינו רק אם פדאה אחר ל' יום. [והחידוש הוא: אע"פ שבשעה שהקדישה לדמי שלמים לא היה ראוי לחול מפני קדושת עולה שעליה שאינה פוקעת בכדי - שקדושת שלמים תלויה ועומד שאם תפדה תחול].

דף כ"ט ע"ב

האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום - מקודשת אף שכבר נתעכלו המעות קודם, ששיעבוד המעות קיים, ואם חזרה בו קודם לכן - נחלקו אמוראים אם נתבטלו הקידושים. ואם קידשה בשטר ונקרע קודם ל' יום - לכו"ע אינה מקודשת.

האומר על בהמה שלאחר ל' יום תהיה עולה - הרי היא עולה לאחר ל' יום אפילו אם חזר בו קודם לכן, גם לסובר שהאומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' יום יכולה לחזור בה, שאמירה לגבוה היא כקנין מסירה מעכשיו להדיוט. [ולפי"ז האומר סלע זו לצדקה לאחר ל' יום אינו יכול לחזור בו, שאמירה לצדקה היא כקנין מעכשיו, ולדעת הרשב"א אפשר דהיינו רק לבר פדא הסובר שאין קדושת דמים פוקעת בכדי, שלדעתו בהכרח מוכח כן בברייתא ד'שור זה עולה' וכו', אבל לרבא ואביי שקדושת דמים פוקעת בכדי אפשר לדחוק שאין ראייה מהברייתא, ואמירה לגבוה אינה כנתינה מעכשיו, והביא שהיא מחלוקת בירושלמי].

יום שלישי פרשת חוקת - ו' תמוז תשע"ה

דף ל' ע"א

הנותן שתי פרוטות לאשה, ואמר לה: באחת התקדשי היום, ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשך - הסתפק רב הושעיא אם חלים הקידושים שלאחר הגירושין, כיון שאינן יכולים לחול עכשיו שהרי היא מקודשת, וגם לבר פדא שהאומר נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו כשפודם חוזרות וקדושות - היינו דווקא כשפדאם הוא, ולא כשפדאום אחרים ויצאו לרשותם, והאשה משנתגרשה יצאה מרשות הבעל. [ואמנם נכנסה לרשות עצמה, אך אין לומר שחזרה וקידשה לו עצמה - שאין היא יכולה להכניס את עצמה לרשותו, שנאמר 'כי יקח איש אשה' שהיא מסכימה שהוא יקח אותה ולא שתלקח אשה לאיש. וכאן לא נפשטה האיבעיא, אך הרשב"א והרמב"ם פסקו שמקודשת אחר גירושין].

הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה, ומיורדי הים

הרואה רוח חזקה הראויה להפיל נטיעות, ואמר: הרי נטיעות אלו קרבן אם אינן נקצצות היום, וכן הרואה שריפה, ואמר: טלית זו קרבן אם אינה נשרפת היום - הנדר חל, ואין אומרים שלא גמר בלבו לאוסרם שסבר שלא ינצלו, וצריכים פדיון. [א. כשהקדישן לדמי קרבן. ב. כרבי מאיר שהאוסר בקונם כללי יש לו פדיון].

האומר: נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו, טלית זו קרבן עד שתשרף - לבר פדא: אם פדאם חוזרות וקדושות, כיון שאמר עד שיקצצו ועד שתשרף הרי זה כאומר 'הרי נטיעות אלו קרבן מעתה, וקרבן לכשיפדו, כל זמן שלא יקצצו, וגם לאחר שנקצצו לא פקעה קדושתן מעצמה אלא צריכים פדיון (ושוב אינם קדושים שהרי כבר נקצצו). לעולה: הן קדושות רק עד שיקצצו, אך כשנקצצו פקעה קדושתן ואינן צריכות פדיון. [ועד שיקצצו וישרפו - לרשב"א: חוזרות וקדושות כדעת בר פדא. לרבי משה קרטבי ז"ל: כיון שפדאן שוב אינן חוזרות וקדושות, שרק לבר פדא שקדושה אינה פוקעת מעצמה בכדי בהכרח מה שאמר 'עד שיקצצו' היינו שאם יפדו קודם שיקצצו יחזרו ויתקדשו, אבל לעולה מה שאמר 'עד שיקצצו' היינו כדי שכשיקצצו יצאו לחולין מעצמם].

[האומר לך חזק וקני השדה מעכשיו עד שאלך לירושלים, וחזר המוכר וקנאה ממנו קודם שעלה לירושלים - בתחילה צידד הרשב"א שחזר וקנאם הלוקח, וכשיטתו שגם לעולה כוונת הלשון 'עד שאלך' היינו שגם אם יחזור ויקנה ממנו תחזור להיות שלו, ובקנין כסף היינו גם אם לא אמר 'מעכשיו', ששיעבוד המעות קיים. אמנם אם קנאה אחר מן הלוקח, אע"פ שחזר ומכרו למוכר הראשון אין הלוקח זוכה בו כיון שהפסיקו אחר. ולרבי משה קרטבי - גם אם חזר המוכר וקנאה מן הלוקח גם לבר פדא אינה קנויה ללוקח, שדווקא קדושה אינה פוקעת בכדי משא"כ ממון, וגם הרשב"א חוכך לומר שרק בהקדש שחל באמירה חוזר וקדוש, ואף בהקדש עניים, אבל בקניינים כבר כלה קניינו הראשון ולבסוף במה יקנה].

יום שני פרשת חוקת - ה' תמוז תשע"ה

דף כ"ט ע"א

המקדש אשה ואומר: היום את אשתי ולמחר אי את אשתי - אינה יוצאה בלא גט. לרב המנונא - היינו כדברי בר פדא שבכל קדושה אומרים: קדושה להיכן הלכה. לרבא - גם לעולה, שאמנם קדושת דמים פקעה בכדי, אבל לא קדושת הגוף, ואישות כקדושת הגוף. לאביי - גם קדושת הגוף פקעה בכדי. [ולדבריו אפשר שגם באשה יוצאת למחר בלא גט, אך יותר מסתבר שבזה מודה אביי, ורק בהקדש כיון ששייך בו קדושת דמים היוצא בכדי גם קדושת גוף פקעה בכדי, וכן כל קנין שאינו עולמית בכלל קנין פירות הוא ואינו קנין הגוף, משא"כ אשה לא שייך בה קנין דמים אלא קנין הגוף לכן אי אפשר שיהיה בה קנין לזמן].

האומר: 'הרי נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו' - לבר פדא ורב המנונא גם אחר שיקצצו צריכים פדיון, שאין קדושתן פוקעת בכדי. [ואף לסוברים שהכוונה לקונם ולא לקרבן, כיון שקונם כללי הוא, שאסרם על כל העולם, דינם כהקדש שאין קדושתן פוקעת בכדי,

שאסור - י"א שאין הכוונה לאלו שהולכין מעכו ליפו, אלא הכוונה למי שדרכו לפרש. הנודר מיושבי יבשה - אסור מיורדי הים, שסופם לעלות ליבשה, ולא רק מאלו שהולכים מעכו ליפו, אלא אפילו מאלו שדרכן לפרש לים, שגם הם בכלל הולכי יבשה [כן הוא לשתי הלשונות. קרן אורה].

[א. הלכה כלישנא בתרא לחומרא, שהנודר מיורדי הים אסור גם בהולכים מעכו ליפו, והנודר מיושבי היבשה אסור גם במפרש לים, ודווקא אם רגיל לירד מעכו ליפו או שירד בשעת הנדר. ב. בירושלמי נחלקו אם נדר מיורדי הים לאחר ל', ויש שנעשה יורד ים או יושב יבשה קודם ל', אם הולכים אחר שעת אמירת הנדר או אחר שעת חלותו, ולהלכה: לפי הירושלמי הולכים אחר שעת האמירה, ולהר"ן אין הלכה כן. ג. בירושלמי איבעיא אם היורד לים לטייל נחשב יורד ים].

דף ל' ע"ב

הנודר מרואי חמה - אסור אף בסומים, שכיון שלא אמר 'מן הרואין' לא נתכוין אלא ממי שהחמה רואה אותנו, ולהוציא דגים ועוברים.

הנודר משחורי הראש - אסור בכל האנשים גם בקרחים ובעלי שיבה, שכיון שלא אמר 'מבעלי שיער' נתכוון לאנשים שראשם בדרך כלל מכוסה ולפעמים מגולה, ואי אפשר לתארם לא במכוסה הראש ולא במגולי הראש, ומותר בנשים - שנקראות מכוסה הראש, ובקטנים - שנקראים מגולי הראש.

הנודר מן הילודים (שנולדו כבר) מותר בנולדים (שעתידים להוולד), שכך הוא לשון בני אדם. הנודר מן הנוולדים - לחכמים אסור אף בילודים, שבלשון בני אדם 'נולדים' כולל שניהם, ונתכוין לכל מי שדרכו להוולד ולהוציא עופות ודגים, ולרבי מאיר מותר בילודים, שבלשון בני אדם אין קורים נולדים אלא לעתידים להוולד. אמנם בלשון התורה בין 'ילודים' ובין 'נולדים' משמע שניהם.

יום רביעי פרשת חוקת - ז' תמוז תשע"ה

דף ל"א ע"א

הנודר משובתי שבת ומאוכלי שום בלילי שבת - אסור בישראל ובכותים, ומותר בעכו"ם אפילו באלו השובתיים, שנתכוין לאלו המצווים ועושים. הנודר מעולי ירושלים - מותר בכותים, שאמנם הם מצווים אך אינם עושים.

קונם שאיני נהנה לבני נח - מותר בישראל ואסור בעכו"ם, שכיון שנתקדש אברהם אבינו נקראים ישראל על שמו ולא על שם נח.

קונם שאיני נהנה לזרע אברהם - אסור בישראל ומותר בעכו"ם אפילו בזרע ישמעאל, שנאמר 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ומותר גם בבני עשיו, שנאמר 'ביצחק' - ולא כל יצחק.

קונם שאיני נהנה מישראל - לוקח ביותר ומוכר בפחות. [ואפילו נכסים שקנה לאחר מכאן, כיון שאסר על עצמו שלא יהנה ממנו, אך אם אסר על עצמו הנכסים - אסר רק הנמצאים בשעת הנדר]. קונם שישראל נהנים לי - לוקח בפחות ומוכר ביותר אם מוצא מי שיקנה וימכור לו בכך. שאיני נהנה להם

והם לי - הנדר חל, ואין אומרים שאינו חל כיון שאינו יכול לעמוד בכך, שיכול לקנות ולמכור לעכו"ם.

מה ששינוי שכקונה בשוויו המוכר והלוקח נהנים - היינו במכר ממוצע, אבל בזבינא חריפא שקופצים עליו לוקחים - אפילו שוה בשוה הרי זו הנאת לוקח ולא המוכר, ובזבינא דרמי על אפיה - הרי זו הנאת מוכר ולא של לוקח.

דף ל"א ע"ב

הלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו: בזבינא חריפא שקופצים עליו לוקחים - אפילו מוכרו בשוויו הרי זו הנאת לוקח ולא המוכר, ולכן בהליכתו חייב כשואל, ובחזרתו פטור מפני שהוא שומר שכר. סרסור - גם בחזרה חייב, שאם ימצא אז לוקח ימכרנו לו. בזבינא דרמי על אפיה - הרי זה הנאת מוכר ולא של הלוקח. מכר ממוצע - בשוויו הרי זו הנאת שניהם, מכירה ביוקר - הנאת מוכר, מכירה בפחות - הנאת לוקח.

קונם שאיני נהנה לערלים - מותר בערלי ישראל ואסור במולי עכו"ם. שאיני נהנה למולים - אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו"ם, שאין הערלה קרויה אלא על שם עכו"ם, שנאמר 'כי כל הגוים ערלים' וגו'.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: מאוסה היא הערלה - שנתגנו בה רשעים.

גדולה מילה: שנכרתו עליה י"ג בריתות, שדוחה את השבת החמורה, שדוחה את הנגעים, שכל המצוות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל, שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו, ששקולה כנגד כל המצוות.

רבי יהושע בן קרחה אומר: גדולה מילה, שלא נתלה למשה הצדיק עליה אפילו מלא שעה. אמר רבי: חס ושלום שנתרשל משה מן המילה, אלא כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשוב למצרים לא היה יכול להתעכב וממילא לא מל מפני הסכנה, אלא נענש מפני שהתעסק במלון תחילה [שהיה קרוב למצרים, ויכל למול בלא חשש סכנה].

יום חמישי פרשת חוקת - ח' תמוז תשע"ה

דף ל"ב ע"א

רשב"ג אומר: לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק, שנאמר 'כי חתן דמים אתה לי', וזהו התינוק שנעשה חתן ע"י הברית.

בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו ממנו אלא מקום המילה, וביקש משה רבינו להורגו, ויש אומרים שהרג את חימה, אלא שיש עוד אחד, או שנשאר חילו.

רבי אומר, גדולה מילה: א. שאין לך מי שנתעסק במצוות כאברהם אבינו, ולא נקרא 'תמים' אלא על שם מילה. ב. ששקולה כנגד כל המצוות שבתורה. ג. שאילמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת', ולר' אליעזר הפסוק עולה על תורה.

בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו היתה לפניו והיה תמים אחזתו רעדה - שמא יש בו דבר מגונה, כיון שאמר לו 'ואתנה בריתי ביני ובינך' נתקררה דעתו.

המודר הנאה מחבירו - לרבי אליעזר אסור לעבור דרך חצירו, אף שאין בני אדם מקפידים על כך. ולחכמים מותר. [אך דווקא לעבור, אבל להתעכב גם לחכמים אסור, שרק שותפים אין מקפידים זה על זה. לרמב"ן - הלכה כרבי אליעזר, לר"ח ור"ת - כחכמים].

המודר ממאכל חבירו - אסור רק באכילה משלו. 'הנאת מאכלך עלי' - אסור גם ללעוס חיטים של חבירו ליתן על מכתו. 'הנאה המביאה לידי מאכלך עלי' - אסור על עצמו כל מה שגורם המאכל ומתקנו. [אך מותר ללעוס חיטים ליתן על מכתו, ויש אוסרים וחלק עליהם הר"ן], ואף גורם דגורם אסור לשאול, כגון גפה כברה ריחים ותנור, וכן שק וחמור להביא פירות. וכן אסור לשאול כל דבר שהדרך לבקש עבורו תשלום, שמהממון שחוסך יכול לקנות מאכל, אך מותר לשאול שאר כלים שאין משמשים לאוכל, ואין הדרך לבקש עבורם תשלום, וכן מותר לעבור דרך חצירו.

כלים שאין עושים בהם אוכל נפש שמותר הנודר מ'הנאה המביאה לידי מאכלך' היינו כגון חלוק וטבעת ונזמים, והסתפק רב פפא אם מותר בזה גם כשמטרתו שיראה על ידם כאדם חשוב ויתנו לו מנה יפה, וכן מותר לשאול סוס שיבא על ידו מהרה למאכל - מפני שאינו עושה כלום במאכל עצמו, או שאסור כיון שמביא לידי הנאת אוכל. [והלכה לחומרא].

המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו, לרב הושעיא - היינו רק לשיטת חנן הסובר שהפורע חובו של חבירו הניח מעותיו על קרן הצבי, שלא נתן לו כלום אלא מבריח ארי בעלמא הוא, ושוקל לו את שקלו מפני שגם בלא זה יש לו חלק בהקרבות. לרבא - היינו גם לחכמים ובאופן שהלוה לו על מנת שלא יכפנו לפרוע, [ושוקל את שקלו באופן שכבר שקל אלא שנגנב או נאבד שפטור מתשלום]. ולרב הושעיא - לחכמים אסור גם באופן זה, גזירה שמא יפרע גם חוב סתם. [ובמסכת כתובות אמרו שאוסר בזה מעיקר הדין - שסוף סוף נהנה גם בחוב שאינו חייב לפרוע, שיש לו בושה כל זמן שאינו פורע].

דף ל"ג ע"ב

מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו - לחנן איבד מעותיו, וכן פסק רבן יוחנן בן זכאי. [לרשב"א: דווקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה נותן לה, אבל פרנס סתם חוזר וגובה, שדעתו להלוות לה, וממילא חייב לו הבעל. לר"ן: כל המפרנס אשת חבירו יורד על דעת הבעל ולא על דעתה], לבני כהנים גדולים ישבע כמה הוציא ויטול, וכן סובר רבי דוסא בן הרכינס. [והלכה כחנן, בין במפרנס אשה ובין בפורע שאר חובות, ואפילו בבעל חוב דוחק, ואפילו במלוה שיש עליה משכון].

המודר הנאה מחבירו מחזיר לו אבידתו, כשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה מותר - שאינו נותן לו כלום משלו, ונחלקו רב אמי ורב אסי באופן שנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר, אם אסור - שנהנה מפרוטה דרב יוסף (שפטור מצדקה בשעה שמטפל באבידה), או שגם בזה מותר - שאין פרוטה זו שכיחה. [ואע"פ שאינה שכיחה נעשה ע"י שומר שכר (לדעת רב יוסף) וחייב בגניבה ואבידה, כיון שאפשר שתבא. ולהלן דף ל"ד יובא עוד לשון במחלוקת האמוראים].

'ויוצא אותו החוצה' - אמר לפניו: רבש"ע, הסתכלתי במזל שלי ואין לי אלא בן אחד. אמר לו: צא מאיצטגנינות שלך, אין מזל לישראל.

כל המתמים עצמו הקדוש ברוך הוא מתמים עמו - שנאמר: 'עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתם', ושעה עומדת לו - שנאמר 'התהלך לפני והיה תמים... והיית לאב המון גוים'.

כל המנחש לו נחש - מידה כנגד מידה, ושאינו מנחש אלא בוטח בהקב"ה - מידה כנגד מידה מכניסים אותו במחיצה שאפילו מלאכי השרת אין יכולים ליכנס בה, שנאמר 'כי לא נחש ביעקב... כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל - שמלאכי השרת ישאלו לישראל מה פעל אל'.

אברהם אבינו נענש ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים - לרבי אלעזר: מפני שהולך תלמידי חכמים למלחמה, שנאמר 'וירק את חניכיו ילידי ביתו'. לשמואל: מפני שהרבה להרהר על מידותיו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'במה אדע כי אירשנה'. לרבי יוחנן: שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה, שאמר למלך סדום: 'תן לי הנפש והרכוש קח לך'.

'וירק את חניכיו ילידי ביתו' - לרב: הוריקן בתורה [י"א שזרזן, וי"א שהוריקם מהתורה בכך שהולכים למלחמה], לשמואל: הוריקם בזהב - שנתן להם הרבה זהב כדי שילכו למלחמה.

'שמנה עשר ושלוש מאות' - י"א אליעזר כנגד כולם, וי"א שהוא אליעזר ששמו בגימטריא כך.

'עקב אשר שמע אברהם בקולי' - 'עקב' גימטריא קע"ב שנה הכיר אברהם את בוראו, והיינו משהיה בן ג'.

דף ל"ב ע"ב

'השטן' בגימטריא שס"ד, וימות החמה שס"ה, שיום אחד אין לו רשות להשטין - יום הכיפורים.

נאמר 'אברם' ונאמר 'אברהם' - בתחילה המליכו הקדוש ברוך הוא על רמ"ג אברם שהם ברשותו להזהר מעבירה, אבל לא על שתי עיניים ושתי אזנים וראש הגויה שאינם ברשותו, ואחר שנימול המליכו גם עליהם - רמ"ח אברים.

'עיר קטנה (הגוף) ואנשים בה מעט (אברים), ובא אליה מלך גדול וסבב אותה (יצר הרע), ובנה עליה מצודים וחרמים (עוונות), ומצא בה איש מסכן וחכם (יצר טוב), ומילט הוא את העיר בחכמתו (תשובה ומעשים טובים), ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא (שבשעת יצר הרע אין זוכרים יצר הטוב)'.

'החכמה תעוז לחכם' - תשובה ומעשים טובים, 'מעשרה שליטים' - שתי עיניים ושתי אזנים ושתי ידיים ושתי רגלים וראש הגויה ופה, השולטים באדם.

'והוא כהן לאל עליון' - ואין זרעו כהן, שרצה הקב"ה להוציא כהונה מ'שם', כיון שהקדים שם ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם.

הדרן עלך ארבעה נדרים

יום שישי פרשת חוקת - ט' תמוז תשע"ה

דף ל"ג ע"א

פרק שלישי - אין בין המודר